

Universitat de Girona

Facultat de Dret

Criminologia

Treball Final de Grau

CARACTERÍSTIQUES DELS PROGENITORS VÍCTIMES DE LA VIOLÈNCIA FILIOPARENTAL

Andreu Arteaga Llinàs

Dr. Daniel Varona Gómez

29/05/15

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	1
2. OBJECTIUS.....	2
3. ACLARIMENT DE CONCEPTES.....	3
3.1. Aclariment de conceptes.....	3
3.2. Diferència entre agressivitat i conducta violenta.....	3
3.3. Aproximació al concepte de la violència filio-parental (VFP).....	4
4. MODELS EDUCATIUS.....	7
4.1. Concepte de model educatiu.....	7
4.2. Congruència en l'educació familiar.....	8
4.3. Evolució dels models educatius.....	9
4.4. Diferents models educatius.....	9
4.4.1. Model permissiu-lliberal.....	9
4.4.2. Model autoritari-violent.....	12
4.4.3. Model negligent-absent.....	14
4.5. Models educatius més utilitzats.....	16
5. GÈNERE DELS PARES.....	17
5.1. Resultats generals.....	17
5.2. Estudis.....	18
5.3. Hipòtesis explicatives.....	19
6. EDAT DELS PARES.....	21
6.1. Resultats generals.....	21
6.2. Estudis.....	21
6.3. Hipòtesis explicatives.....	22
7. CONDICIONS SOCIOECONÒMIQUES DELS PARES.....	22
7.1. Resultats generals.....	22
7.2. Estudis.....	23
7.3. Hipòtesis explicatives.....	24
8. ESTRUCTURA FAMILIAR.....	25
8.1. Resultats generals.....	25
8.2. Estudis.....	25
8.3. Hipòtesis explicatives.....	26
9. COMPARACIÓ DE RESULTATS.....	28
10. CONCLUSIONS FINALS.....	30
11. VALORACIÓ PERSONAL.....	32
12. BIBLIOGRAFIA.....	33

1. INTRODUCCIÓ

En primer lloc, vull començar aquest apartat posant de manifest que tradicionalment els estudis sobre la violència en les relacions familiars s'han centrat en el maltractament infantil i en la violència dins les relacions conyugals, tot i que cada vegada s'està consolidant un nou tipus de drama familiar protagonitzat pels fills que converteixen els seus pares en víctimes. Aquest nou model de violència intrafamiliar és l'anomenat filio-parental. Tanmateix, cal tenir en compte que fins fa relativament poc aquests tipus de conductes sovint estaven encobertes per les víctimes i desmentida pels seus agressors, doncs els assumptes de família tendien a guardar-se en la més absoluta intimitat. Avui en dia, l'agressió dels fills, sobretot adolescents, cap als seus pares s'ha convertit en un motiu de preocupació global i alarma social fins a tal punt que ocupa tot tipus de mitjans de comunicació com diaris, debats i programes televisius ("*Hermano mayor*"). Òbviament, aquest increment d'interès ve precedit bàsicament per l'augment de denúncies dels pares i mares en els serveis sanitaris, socials i judicials.

D'altra banda, també cal assenyalar que en general en els casos de violència familiar la víctima sol ser la que es troba en una posició de dependència econòmica, física i psicològica cap a l'agressor (dones, nens o vells), però en els casos de violència filio-parental aquesta característica s'inverteix, ja que l'agressor és un menor que depèn en tots els aspectes de les seves víctimes (els pares). Així doncs, la víctima és el subjecte que s'encarrega de les tasques educatives i cura del seu agressor.

En realitat, em vaig decantar per aquest tema perquè sempre m'han atret els temes socials i més concretament els relacionats amb els nens, adolescents i el món que els envolta. És bàsicament en aquestes etapes quan aquests comencen a exercir la violència verbal i física contra els seus progenitors. Concretament, la família és un context essencial pel benestar i l'ajustament psicosocial dels adolescents que busquen construir i desenvolupar la seva identitat com a persones. Per tant, un funcionament familiar adequat ajudarà a prevenir conductes de risc. A més, és aquest tipus de violència no es presenta de manera sobtada sinó que existeixen senyals prèvies que adverteixen de la seva probable aparició.

També, des de bon principi, em va interessar aquest tema pel fet que en la nostra cultura encara és considerat com un tema tabú. Hi ha un rebuig social generalitzat, i l'acte d'agredir la mare o pare representa sobrepassar una frontera perillosa. D'aquesta manera, cridar, insultar o més encara, amenaçar o colpejar els pares són conductes impensables i difícilment perdonables. D'altra banda, no és fàcil que uns pares admetin davant d'altres ser el blanc de la violència del seu fill. Per tant, s'opta per un concepte de privacitat davant

una sensació de vergonya i de culpa per part dels pares. En definitiva, ens trobem davant un problema que cada vegada té més ressò, i que preocupa tant als estudiosos sobre aquesta matèria (psicòlegs, terapeutes, educadors, treballadors social... etc.) com a la població en general.

2. OBJECTIUS

Pel que fa al meu treball, l'objectiu del mateix no és altre que estudiar les característiques dels progenitors que són víctimes d'aquests tipus de violència. De fet, vull comentar que la tendència general de les investigacions sobre la violència filiofamiliar es centre més en l'estudi dels agressors i les seves característiques deixant de banda l'anàlisi de les víctimes i el seu context familiar i social. Tot i així, aquest fet no ha estat un impediment per trobar informació sobre aquesta tema.

M'agradaria doncs aprofundir sobre la figura de la víctima a partir de la recerca d'estudis bibliogràfics que s'hagin dut a terme fins el moment. En general, el que pretenc és analitzar com són aquests pares, en què fallen i quins trets comuns reuneixen que els fan vulnerables a l'hora de convertir-se en víctimes d'aquestes conductes. Per arribar a aquest objectiu, m'he plantejat estudiar les següents variables d'aquests pares: estils educatius emprats, gènere, sexe, condicions socioeconòmiques i estructura familiar. En tot moment, per a cada una d'aquestes variables, intentaré aportar estudis tant espanyols com de la resta del món, per tal que la informació sigui la més documentada i enriquidora possible. A més a més, també hi apuntaré les hipòtesis explicatives i per tant, opinions i reflexions dels experts sobre el tema, que serveixin per donar suport als resultats extrets. D'aquesta manera, no només em limitaré a exposar les estadístiques dels estudis, sinó que intentaré donar informació sobre el perquè d'aquests resultats. Tota aquest informació bibliogràfica em servirà per elaborar el perfil del progenitor que acostuma a ser el prototip de víctima d'aquest tipus d'actes violents.

Finalment, i com a curiositat personal i sense rigor científic, dedicaré un apartat a plantejar una comparació entre els resultats que segons el meu parer sortiran de cada una d'aquestes variables, i que m'he plantejat abans de començar el projecte, i els resultats finals abstrerts de tota la recerca bibliogràfica. Així, podré observar si la meua hipòtesi del perfil de progenitor coincideix amb la dels autors experts en aquesta matèria.

3. ACLARIMENT DE CONCEPTES

3.1. Definició de violència

D'entrada, trobo adient començar aquest apartat posant èmfasi en el fet que, pel que fa a la definició de violència, encara no s'ha establert una definició teòrica única i consensuada, sinó que existeixen múltiples i diverses explicacions que freqüentment depenen dels valors típics de cada cultura i societat. A continuació, donaré a conèixer algunes definicions i aportacions al concepte del fenomen de la violència segons diversos autors.

Segons la meua opinió, la millor definició i la més clara que s'ha proposat fins ara l'ha dut a terme l'Organització Mundial de la Salut. Segons aquesta, la violència és "tota acció u omissió intencional que, dirigida a una persona, tendeix a causar-li danys físics, psicològics, sexuals o econòmics" (OMS, 2002: 136).

Així doncs, observem que ens troben davant diversos tipus de violència (física, abús sexual, psicològica, negligència, vandalisme, maltractament econòmic, etc.) que poden classificar-se dependent del context on es produeixi: intrafamiliar, política, escolar, laboral...etc.(Pereira i Bertino, 2009).

Per a Calcedo, Molina i Arango (1994), la violència és una conducta que en l'espècie humana es manifesta de dos formes: violència afectiva i violència predadora. Pel que fa al seu parer: "Aquesta divisió pot ser epistemològicament de valor en humans, doncs l'agressió predadora és quan menys similar a la planificada (en crims organitzats), mentre que l'afectiva és més semblant als accessos incontrolats del còlera"(Calcedo, Molina i Arango, 1994: 246).

3.2. Diferència entre agressivitat i conducta violenta

Crec que és imprescindible plantejar de bon principi la diferència entre **agressivitat** i **conducta violenta**, perquè dóna lloc a moltes confusions. Segons Pereira i Bertino (2009), l'agressivitat forma part de l'experiència humana i no té perquè produir danys a l'altra persona, en canvi la conducta violenta no forma part de la manera de ser sinó que conforma una conducta apresada que es pot canviar. Esther Roperti (2006), afegeix que l'agressivitat és un impuls normal i innat que bull dins de cada ser humà, mentre que la violència és una pauta de comportament apresada i inadequada. Per tant, aquesta autora afirma que:

"L'agressivitat és innata, doncs cadascú conté dins seu impulsos amorosos que es conjuguen amb altres d'agressius" [...] "la resposta violenta és la conseqüència d'un

mal aprenentatge, o dit més clarament, l'emissió de comportaments violents és apresada." (Roperti, 2006: 24)

A més, Rowel Huesmann (1994) va exposar que l'agressivitat és un tret de personalitat o una disposició per convertir-se en una persona agressiva, en canvi la violència és simplement un acte d'agressió. D'altra banda, Alonso i Castellanos (2006) van exposar que el component innat i biològic de la conducta agressiva no té perquè tenir un propòsit explícit de fer mal, sinó que es deu a un simple instint humà de supervivència. També, Sanmartín (2000) va afegir que la violència és un comportament humà exclusivament après que està molt influenciat per construccions culturals, essent la principal intenció destruir o fer mal sense que s'interposi el benefici de la pròpia supervivència.

3.3. Aproximació al concepte de violència filio-parental (VFP)

Un aspecte bàsic i unànime en el qual la majoria d'autors coincideixen és que la violència filio-parental requereix la utilització de la violència física, verbal, emocional o financera per part del fill cap als seus pares. Per tant, a continuació faré una exposició breu de les diferents classificacions de maltractaments que es poden donar en la violència filio-parental:

- a) Maltractament físic: picar, donar cops de puny, empènyer, tirar objectes, escopir, colpejar parets...etc.
- b) Maltractament psicològic: intimidar o atemorir els pares, trencar objectes apreciats...etc.
- c) Maltractament emocional: enganyar maliciosament els pares, fer-los creure que s'estan tornant bojos, realitzar demandes impossibles d'assolir, mentir, fugir de casa, fer xantatges emocionals, amenaçar-los que et vols suïcidar, trencar objectes sentimentals i de valor.
- d) Maltractament financer: robar diners i pertinences dels pares, vendre béns dels pares, destruir la casa o béns dels pares, comprar coses que els pares no es poden permetre...etc.

Com assenyalen la majoria d'autors, la violència que exerceixen els fills cap als seus pares sol ser progressiva. Habitualment aquesta comença amb amenaces i insults i més endavant evoluciona cap a conductes com robatoris, trencament d'objectes valuosos pels pares...etc. Finalment, acostumen a acabar en conductes i agressions perjudicials per la integritat física. En realitat, es tracta d'un procés que pot durar molts anys i que no acaba tenint un final predeterminat. **La violència creix progressivament** i no s'atura ni tan sols quan s'aconsegueix una submissió absoluta, un ple domini o un control dominat per la por.

Quan els fills piquen els pares, és molt probable que també acabin agredint altres membres de la família, com els germans, oncles o avis.

Les reaccions davant aquestes conductes per part de les víctimes també ha estat estudiada per alguns autors. En concret, Omer (2004) es va encarregar de classificar les diverses respostes dels pares davant els comportaments violents dels fills en **reaccions toves** i **reaccions dures**. Les defineix de la següent manera:

- a) Reaccions toves: aquestes reaccions es basen en una dinàmica de xantatge emocional, on els pares transmeten una actitud de debilitat que reforça la conducta agressiva del fill. Això produeix que aquests puguin complir els seus objectius perquè el pare no actua de manera severa, o sigui que podem considerar que es tracta de respostes asimètriques d'ambdós subjectes. El fill rep el missatge que les víctimes són massa dèbils per defensar-se de les seves amenaces o actes violents, i per això el menor actua conseqüentment en funció dels seus propis beneficis. També es coneixen aquestes reaccions com d'**escalada complementària**.

- b) Reaccions dures: en aquest cas, la reacció consisteix en una escalada de violència per part dels pares i es respon a la violència amb més violència. Quan el pare es sent agredit, reacciona de la mateixa manera que el menor i en ocasions amb una intensitat major. Això provoca una escalada simètrica d'agressivitat i aquesta hostilitat parental genera també hostilitat per part del fill. El problema d'aquesta reacció és que tant els pares com els fills estan convençuts que estan actuant en defensa pròpia, és a dir que consideren que l'altra part és l'agressora. Aquestes reaccions també són conegudes com d'**escalada simètrica**.

Tanmateix, aquest autor va voler donar èmfasi en el fet que en moltes ocasions es produeix una barreja de reaccions de caràcter pendular a conseqüència de la retroalimentació mútua de les dos escalades, combinant-se així les reaccions dures amb les toves.

Cal considerar també, que en algunes ocasions, la violència filio-parental simplement es tracta d'episodis puntuals i inesperats. Quant a la magnitud i la freqüència d'aquests actes violents, alguns autors com Pereira i Bertino (2009), Aroca (2010), Cottrel i Monk (2004) defensen que la **conducta** ha de ser **reiterada** perquè es consideri un cas de violència filio-parental. Per tant, no s'emmarca dins d'aquest concepte un episodi ocasional de violència en un moment puntual i que posteriorment no es torni a repetir.

Respecte a la **intencionalitat**, aquests mateixos autors també coincideixen a l'hora de remarcar la seva importància dins aquests tipus de conductes. En aquest sentit el fill ha de tenir una intenció clara i conscient de causar danys i perjudicis als seus pares, en qualsevol de les manifestacions de la violència. A part dels pares, la violència pot anar dirigida contra aquelles figures parentals que els substitueixin, com poden ser els tutors, educadors, pares adoptius...etc. (Pereira i Bertino, 2009).

D'altra banda, Paterson, Luntz, Perlesz i Cotton (2002) tracten aquest fenomen d'una manera més relativista considerant que perquè el comportament d'un membre de la família sigui considerat violent, altres membres de la família també s'han de sentir amenaçats, intimidats o controlats.

Cal dir també, que no es considera violència filioparental quan es produeixen agressions sexuals cap als pares o assaltaments premeditats amb armes letals, ja que aquestes conductes són considerades d'un perfil diferent. Segons Pereira i Bertino (2009), s'exclou també la violència que apareix en un estat de disminució important de la consciència (autisme o retràs mental greu) i que no es repeteix quan aquest estat desapareix, com per exemple la violència en el curs d'intoxicacions, de trastorns mentals orgànics, de trastorns del curs o contingut del pensament...etc. Aquest mateix autor concreta que "les agressions als pares per part d'un toxicòman en busca de diners o droga en ple síndrome d'abstinència, o atacs d'un esquizofrènic amb deliris o al·lucinacions que l'impulsen a fer-ho, o les agressions produïdes en un estat crepuscular conformen alguns d'aquests casos" (Pereira i Bertino, 2009: 3).

Un altre tret que hauria de ser d'especial rellevància per explicar la violència filioparental serien les **expectatives** que té el fill a l'hora de realitzar aquests comportaments agressius. No es tracta d'una simple intenció de fer mal i causar perjudicis als pares, sinó que en la majoria de casos l'objectiu de la violència filioparental es basa en l'obtenció de control, poder, domini i autoritat per part del descendent. Així doncs, el nen pretén aconseguir el que vol, sense considerar la figura d'autoritat dels pares, trencant així la dinàmica de la convivència familiar si és necessari (Aroca, Bellver i Alba, 2013).

Per finalitzar aquest apartat, m'agradaria incorporar una definició estreta d'Aroca (2010) sobre la violència filioparental que, segons el meu parer, engloba quasi tots els aspectes ressaltats anteriorment. D'aquesta manera, considero que és la definició més rica i completa de totes les que he consultat, doncs exposa que aquesta violència és:

“(…) aquella on el fill o filla actua intencional i conscientment amb el desig de causar danys, perjudicis i/o patiments als seus progenitors, de forma reiterada al llarg del temps, i amb la finalitat immediata d’obtenir poder, control i domini sobre les seves víctimes per aconseguir el que desitja, per mitjà de la violència psicològica, econòmica i/o física” (Aroca, 2010: 136).

4. MODELS EDUCATIUS

Si considerem des d’un principi que la família és el primer agent socialitzador del nen i del futur adolescent, és imprescindible tenir consciència que els estils educatius de la família constitueixen un factor d’enorme importància a l’hora d’analitzar la violència filiofamiliar i de planificar i aplicar intervencions tant preventives com a nivell de tractament. És doncs, de vital transcendència realitzar un bon treball en l’educació del descendent per evitar que sorgeixin conflictes intrafamiliars . Està d’acord amb aquesta idea Esther Roperti (2006) quan posa de manifest la importància dels primers anys de la vida d’un fill pel que fa a l’assimilació de conceptes, ja que és allà on el nen comença a aprendre les conductes observant el comportament familiar. Concretament, exposa que “és en la nostra primera casa on els sers humans aprenem les regles del joc social”.[...] “la violència contra la casa s’aprèn a la casa” (Roperti, 2006: 59).

A continuació, la meua intenció és explicar el que és un model educatiu, com han anat evolucionant per tal d’explicar quins són els estils que utilitzen els pares i que afavoreixen les probabilitats que es donin episodis de violència filiofamiliar dins l’àmbit familiar.

4.1. Concepte de model educatiu

La majoria d’autors coincideixen en definir un model educatiu com una construcció psicològica que representa les estratègies estàndard que utilitzen els pares en les criances dels seus fills. Els pares creen el seu propi estil a partir d’una combinació de factors diversos que poden modificar-se al llarg del temps, com són el temperament, la pròpia personalitat, la influència dels seus pares, la cultura, les condicions socioeconòmiques...etc.

D’altra banda, en el 2010, Aroca va definir l’estil educatiu com:

“El conjunt de pautes i pràctiques de criança, on l’objectiu és la socialització i educació dels fills, i on interactuen trets de personalitat, experiències passades i característiques genètiques, tant parentals com filials, que es contextualitzen dins

un sistema intra, meso i macrofamiliar immers en un marc transcultural i històric determinats". (Aroca, 2010: 84)

D'alguna manera, un estil educatiu tant "representa la forma d'actuar dels adults respecte als nens davant situacions quotidianes, presa de decisions o la solució de problemes" (Torío, Peña y Rodríguez, 2008: 153), com aquells "esquemes pràctics que redueixen les múltiples i minucioses pràctiques educatives paternes a unes poques dimensions, que, creuades entre sí en diferents combinacions donen lloc a diversos estils habituals d'educació familiar" (Coloma, citat a Quintana, 1993: 48).

4.2. Congruència en l'educació familiar

Diferents autors estan d'acord en ressaltar que les pràctiques educatives que realitzen els pares han de ser congruents i han de coincidir amb les de les mares perquè de no ser-ho, existeixen més probabilitats que es produeixi violència entre els membres de la família (Cottrell y Monk, 2004; Rechea y Cuervo, 2010; Romero, Melero, Cànovas i Antolín, 2005; Ibabe, Jaureguizar i Diaz, 2007).

Veiem doncs, que no només és transcendental l'estil educatiu emprat pels pares sinó també ho és la concordança o discordança d'ambdós figures parentals, entenent que en aquelles famílies on no es produeix, l'impacte negatiu serà major a diferència d'aquelles famílies on els pares utilitzin un mateix estil educatiu (Ibabe, et al., 2007; Romero et al., 2005). Tanmateix, Cottrell y Monk (2004), destaquen que és **imprescindible la coordinació entre pautes, normes i límits establerts**. De no ser així, aquesta contradicció produiria en el nen una desorientació normativa que afavoriria l'exercici d'activitats violentes i coercitives.

D'altra banda, també s'ha d'apuntar que és impossible que les pràctiques educatives siguin iguals entre els progenitors, i a més és inevitable que canviïn al llarg del temps. Es poden diferenciar diversos estils o formes de comportar-se amb els fills, però això no vol dir que sempre un pare o una mare es comporti de la mateixa manera cap a ells, sinó que aquesta serà la seva tendència habitual. En aquest sentit, Maria Jesús Jiménez (2009) opina que no es pot educar un fill seguint sempre els mateixos paràmetres i regint-se en un model concret doncs "els estils educatius solen ser mixtes, que varien amb el pas del temps i el desenvolupament del nen, a part d'estar influïts pel seu sexe i el número de germans" (Jiménez, 2009: 5).

No podem oblidar-nos també, que les relacions entre els pares i fills són totalment bidireccionals, per tant hem de considerar que els fills també influeixen constantment i d'una manera molt decisiva sobre el comportament dels pares. Com deia Rich Harris l'any

2002, citat en el treball de Maria Jesús Jiménez (2009: 3), "l'educació no és quelcom que els pares facin als fills, sinó quelcom que ambdós fan conjuntament."

4.3. Evolució dels models educatius

Respecte a l'evolució d'aquests models educatius, Pereira i Bertino (2009) destaquen que cada vegada se li dóna més **importància a la recompensa i la permissibilitat enlloc de fer-ho a la sanció i la disciplina**. Aquest canvi restringeix significativament la capacitat sancionadora dels educadors. Això genera que la figura paternal avui dia perdi molta credibilitat i autoritat en el moment que s'imposa un càstig.

A més a més, pel que fa a Agustina i Romero (2013: 246) "els menors tenen un alt grau d'estímuls i recompenses, que unit a unes normes flexibles i escassament responsabilitzadors, els porta a desenvolupar personalitats amb conductes immediatistes o a curt termini, amb baixa tolerància a la frustració.". Aquesta sensació pot afectar negativament que es propaguin aquestes pràctiques violentes de fills a pares.

4.4. Diferents models educatius

Les estratègies i estils que utilitzen els progenitors per educar els seus descendents ha estat una de les pautes més estudiades pels investigadors, quan s'efectua la violència dins de l'àmbit familiar. Així doncs, s'ha arribat a la conclusió que es poden diferenciar diversos models educatius parentals que poden actuar com a factors de risc en el desenvolupament de la violència filio-parental. Els estils en que els pares eduquen els seus fills han estat classificats pels autors segons quatre models: permissiu-liberal, autoritari-violent, negligent-absent i democràtic (no explicaré aquest últim perquè no és un factor de risc en la violència filio-parental). Cal afegir també, que alguns experts han fet classificacions diferents canviant el nom, però segueixen els mateixos paràmetres que els models que descriuré a continuació.

4.4.1. Model permissiu-liberal

a) Definició i característiques

En primer lloc, hi ha unanimitat en definir que aquest model es caracteritza per un **excés de protecció dels pares cap al fill**, acompanyat d'uns **nivells molt alts de permissibilitat** que suposen una incapacitat paterna d'exercir l'autoritat. En termes generals, la comunicació amb els fills és bona, fins i tot a vegades excessiva ja que els pares acostumen a actuar d'una manera molt afectuosa. Els progenitors prioritzen tenir una bona relació amb els seus

fills abans que educar-los de la manera correcta, ja que saben que en molts moments hauran de prendre decisions dures i prefereixen evitar-ho mitjançant la permissibilitat.

Així doncs, quan els pares o mares volen mantenir una relació d'amistat amb els seus descendents, d'alguna manera es situen en un pla d'igual a igual respecte a ells, cosa que dificulta que les normes i càstigs imposats siguin complerts seriosament. En els seus estudis, Cottrell i Monk (2004) van trobar que aquest estil podia contribuir a la violència filio-parental perquè freqüentment condueix a un canvi de poder pare-mare-fill en el qual els joves realitzen un anàlisi de cost-benefici, i les recompenses dels seus comportaments negatius són majors que les conseqüències que se'n desprenen.

En aquest sentit, s'acostuma a **satisfer immediatament els desitjos dels fills**, privant-los així de realitzar qualsevol acció que requereixi un mínim d'esforç. En tot moment, els pares tenen la intenció de solucionar-los els problemes per tal que els menors no hagin de complir les seves obligacions o responsabilitats. Això fa que els fills no estiguin acostumats a suportar escassos nivells de frustració, i com a conseqüència els pares desisteixen i acaben donant als fills el que volen. Per a Roperti (2006: 61), "el nen que sempre se li exigeix un sí per resposta, que quan vol quelcom espera ser satisfet d'immediat i que recorre al que sigui per tal de aconseguir-ho, és un menor que utilitzarà la violència contra els seus pares quan ho consideri precís".

En definitiva, aquesta conducta agressiva succeirà perquè el nen té establert un sistema de valors de refús a l'autoritat, on creu que els seus pares no tenen cap dret a limitar-lo. Així mateix, el fill només veu els seus progenitors com uns simples servidors de béns o satisfaccions. Aquest tracte que se'ls dóna és, més que amorós, perjudicial, ja que els incapacita per enfrontar-se a un món real on sovint els seus desitjos es poden veure frustrats. Per tant, aquesta incapacitat genera en els fills una gran decepció, i quan això succeeix el nen necessita cada vegada més dels seus pares i es torna més dependent, perquè ha perdut l'oportunitat d'adquirir un aprenentatge normal que li permeti fer front a la dimensió extrafamiliar.

Quant a la personalitat dels nens, observem que aquesta manca d'aprenentatge sol acabar comportant pors, inseguretats i ansietats diverses davant la impotència de necessitar la presència dels pares a l'hora d'enfrontar-se a qualsevol obstacle que se'ls presenti. Respecte a això, Pérez i Pereira (2006) fan referència a la investigació d'Alameda, Raymondet i Cyrulnik de l'any 1996 quan recalquen que aquesta forma d'educar crea nens dependents, doncs la violència filio-parental en aquests contextos s'entén com un intent d'adquirir un

espai propi i autonomia, o com una manera d'expressar la ira cap a uns pares que han fomentat una dependència d'aquestes característiques.

Cal afegir també, que els nens criats amb aquest model tenen moltes dificultats en les interaccions socials, i no compleixen unes pautes estàndard de comportament, a part de ser persistents i molt descontrolats. Així mateix, sovint mostren problemes d'autocontrol i inconvenients en el moment d'assumir responsabilitats. D'aquesta manera, es podria dir que posseeixen un pobre sistema moral o normatiu.

b) Incongruència normativa i manca de límits establerts

Aquestes famílies utilitzen unes **normes inconsistents i contradictòries**, i sovint els pares no són congruents amb els paràmetres establerts o aquests no es mantenen de manera estable, creant així una confusió al fill i un escepticisme a l'hora de poder avaluar els límits imposats.

Com ja he comentat anteriorment, Cotrell i Monk (2004), van exposar que era imprescindible una coherència entre les pautes de criança i els estils educatius, així com les normes i els límits entre els progenitors. També van afegir que quan existeixen contradiccions entre les normes i límits establerts per part dels pares, augmenta la probabilitat que es duguin a terme episodis de violència en l'àmbit familiar. Segons Pérez i Pereira (2006: 7) "les conductes violentes no es generen per posar en pràctica una educació democràtica, sinó per una mala interpretació d'aquest estil educatiu amb la incongruència normativa com a constant".

L'error que sovint es comet és que des d'un principi no s'estableixen normes clares ni hi ha un exercici consistent de l'autoritat per part dels pares. Aquesta absència de regles crea un entorn poc segur pels fills, que incita al desenvolupament de conductes agressives i violentes com a conseqüència de la manca de pautes. Calvete, Orue i Sampedro (2011), van donar rellevància al fet que quan no s'estableixen límits en l'educació i criança dels fills, s'esdevé l'absència d'una estructura jeràrquica i dona lloc a dèficits en l'establiment de normes i en la supervisió del seu compliment.

D'altra banda, Fernández Beato (2009), defensa que està molt bé que el fill se senti estimat, que hi hagi bona comunicació a casa i que es respecti la seva opinió, però opina que els pares no s'han d'oblidar mai que les normes també són importants i que tots necessitem saber que existeixen uns límits. La funció dels pares, segons l'autora, rau en la importància de fer conscients els fills d'on es troben aquests límits. Quan a casa no existeixen regles clares i no es supervisen les conductes dels descendents, hi ha el perill que aquest

s'impliqui en conductes problemàtiques o que tingui dificultats per controlar els seus impulsos. Així doncs, "no s'estableixen normes clares, ni hi ha un exercici consistent de l'autoritat i quan intenten aplicar-se normes o càstigs resulten arbitraris, generant així una major frustració" (Pereira y Bertino, 2009: 7).

En molts casos, per a Paterson, Luntz, Perlesz i Cotton (2002), els símptomes de violència a la família poden entendre's com un intent de substitució d'uns pares ineficaços o com una forma de censura per l'abdicació de les seves funcions pròpies. Per tant, podria dir-se que els fills exerceixen la violència en aquests casos quan els pares no duen a terme les seves tasques educatives pertinents, actuant d'alguna manera com un "acte de venjança" dels fills cap als progenitors.

4.4.2. Model autoritari-violent

a) Definició i característiques

En aquest estil educatiu s'inclouen totes aquelles famílies amb interaccions molt agressives i rígides en les quals amb el temps s'ha après que la utilització de la violència possibilita el compliment dels objectius que un es proposa. El control parental es duu a terme d'una manera inflexible, a través de càstigs corporals, insults, humiliacions i refusos.

Estem parlant del típic estil educatiu de "**això es fa així simplement perquè ho dic jo**", sense explicacions que justifiquin aquest comportament parental. Hi ha unanimitat a l'hora d'acceptar que és imprescindible que el fill tingui en tot moment consciència del motiu i la finalitat del càstig imposat pels pares ja que, de no ser així, aquest no entendria el perquè d'aquestes pràctiques degradants. Els progenitors intenten establir unes normes de conducta, els diuen als fills el que han de fer sense donar-los l'oportunitat d'escollir, i a més són molt crítics quan no satisfan les seves expectatives. En termes generals sempre tendeixen a concentrar-se en el comportament negatiu enlloc de fer-ho en el positiu, castigant i renyant severament els fills repetides vegades quan ho creuen convenient. Aquest excés de domini acaba provocant que aquests fills es vegin incapacitats per seguir complint les normes.

Quant a les conseqüències de la utilització d'aquest estil, María Del Pilar Fernández Beato cita textualment que "ser exigent amb el fill i posar-li normes i límits és important, però si no es fa de manera dialogant i amb afecte, o el fill no entén el perquè d'aquestes normes, pot ser que aquest excés de control desemboqui en problemes emocionals com depressió o baixa autoestima" (Fernández, 2009: 5).

En un estudi dut a terme per Cottrell i Monk (2004), es va demostrar que en les primeres etapes de la criança dels fills maltractadors els pares i mares eren excessivament controladors, i quan els nens necessitaven més autonomia (edat més avançada), els progenitors volien seguir exercint aquest domini. Aquesta persistència d'autoritat parental sol acabar provocant la violència del fill contra els pares degut a un intent d'autoafirmació. És important doncs, que els pares adaptin l'educació que exerceixen sobre els seus fills en funció de la seva etapa i edat. També està d'acord amb aquesta idea Esther Roperti quan afirma que:

“A mesura que el nen creix requereix atencions diferents i va obtenint majors quotes de responsabilitat i autonomia, fet que influeix que l'adolescent es reuneixi amb el seu grup d'iguals i comenci a donar més valor a les pressions dels seus amics. Quan això no succeeix, i els pares segueixen controlant el fill com si fos encara un nen, les frustracions acumulades funcionen com una bomba del temps, i la reacció violenta és la resposta a altres agressions” [...]“interferir amb el creixement sempre és un acte violent.” (Roperti, 2006: 62).

D'altra banda, segons Ibabe i Jaureguizar (2011), algunes investigacions han constatat que quan més alta és la taxa de càstigs físics per part dels pares cap als fills, major és la presència de comportaments violents d'aquests cap als seus pares, degut a l'aprenentatge de models de relació basats en la violència.

Veiem per tant que, en aquest model el comportament agressiu del fill es duu a terme per imitació i aprenentatge del que ells han experimentat a casa. Concretament, Garrido, Stangeland i Redondo (2006) van posar de manifest que determinats pares i mares estableixen un cicle de violència paternofilial que pot tenir com a conseqüència l'aprenentatge de noves conductes violentes i de relació per part dels fills. En el moment en que el control parental és excessivament autoritari, sol ser quan el fill acostuma a actuar amb rebel·lia i venjança cap a la figura paternal. Molts joves acceleren la seva pròpia violència a partir de la imitació de la violència dels pares. A més, especifica el següent:

“En el cas de l'autoritari-violent, molts dels nens que agredeixen els seus pares és perquè han viscut violència a la família, per tant això vol dir que se'ls a d'ajudar a tots, esbrinant realment què està passant allà” (Garrido, 2010).

Cal destacar que normalment, aquest estil genera “famílies multiviolença”, on les agressions s'utilitzen per resoldre les situacions conflictives. Un sol acte de rebel·lia pot ser la causa d'un increment de sancions, amenaces, violència o humiliacions psicològiques. A

diferència de l'estil permissiu-liberal, la comunicació paternfilial és pobre i escassa, i el pare no sap com iniciar una conversa íntima amb el fill ni com acostar-s'hi per establir un vincle.

Si ens fixem en la personalitat dels nens criats segons aquesta model, els experts coincideixen en que aquests solen ser obedients, dependents, espontanis i menys alegres que els que han estat educats segons la disciplina permissiva-liberal. A més, acostumen a tenir una baixa autoestima, acompanyada sovint d'una facilitat a irritar-se i a sentir-se vulnerables. Maria Jesús Jiménez (2009) afegeix també que aquests adolescents mostren una manca d'autonomia personal i creativitat, a més d'una baixa competència social (personalitat reservada i poca comunicació amb els demás) i una pobre interiorització de valors. Segons aquesta autora, l'estil autoritari-violent és el que té més repercussions negatives en el desenvolupament de la personalitat dels fills. Quant als pares, aquests solen ser molt poc afectuosos amb els menors, i sovint acostumen a pressionar-los perquè assumeixin unes responsabilitats que no els pertocuen si considerem la seva curta edat.

En determinades i exceptuades ocasions, cal dir que aquest excés d'autoritat pot arribar a comportar que s'exerceixi una sobreprotecció cap als nens, privant-los així d'experimentar per ells mateixos. Per tant, quan s'esdevenen uns bons moments de comunicació, els pares aprofiten les dades i la informació rebuda pels fills per exercir un major control cap a ells, fet que provoca que els menors optin per no confessar-los més intimitats per por a la manipulació parental o a les represàlies que es poden produir a posteriori.

4.4.3. Model negligent-absent

a) Definició i característiques

Quan parlem de l'estil educatiu negligent-absent, ens referim a aquell model on els **progenitors són incapaços de desenvolupar el seu rol parental**, i com a conseqüència d'aquesta manca d'obligacions els adolescents adopten les responsabilitats dels adults tot i que no els pertoca. Els pares abdiquen del seu paper de progenitors, declarant obertament que ells no han de ser qui posen les normes i que els fills ja són suficientment grans per saber el que han de fer, independentment de l'edat que tinguin.

Pel que fa a l'actitud desinteressada dels pares, Torío, Peña i Rodríguez (2008) exposen que aquesta permissibilitat no es deu a raons ideològiques, com en el cas de l'estil permissiu-liberal, sinó a raons pragmàtiques, tant per **falta de temps o interès com per la negligència o comoditat**. En ocasions, els pares s'enfaden i se senten malament amb si mateixos perquè s'adonen que no han complert amb les seves obligacions, i per tant moltes vegades volen premiar els fills o satisfer-los amb regals per sentir-se millor.

D'altra banda, s'impliquen molt poc en la criança dels fills, i solen tenir molt poca sensibilitat cap a ells, desatenent freqüentment les seves necessitats bàsiques. Aquests inverteixen en els fills el mínim temps possible i tendeixen a resoldre les obligacions educatives de la manera més ràpida possible. **Els resulta més còmode no posar normes ni límits**, doncs això hauria d'implicar establir un diàleg i vigilància cap al fill i prefereixen abdicar d'aquest tipus de deures parentals.

Així, Marisol Lila, Sofía Buelga i Gonzalo Musitu ressalten aquesta problemàtica exposant que "els problemes de comunicació en el context familiar, sigui en la vessant d'escalada d'hostilitat o d'absència de comunicació, són un indicador significatiu del deteriorament del clima familiar i un important factor de risc pel desajustament psicosocial en l'adolescència" (Lila, Buelga, Musitu, 2002: 41).

Tal i com comenten Ibabe, Jauregizar i Díaz (2007), aquest estil educatiu es sol donar en aquelles famílies que estan travessant moments d'estrès molt complicats, com poden ser els casos de separacions, mal moment econòmic, mort d'un familiar o algú proper, depressions, infidelitat entre els progenitors...etc. Això genera que els pares es descuidin de desenvolupar les seves funcions, i d'alguna manera els nens es veuen obligats a interioritzar aquest paper que realment no els pertoca. En la majoria de casos aquesta càrrega pot ser insuportable per alguns d'ells, i conseqüentment recorren a la violència parental com a mitjà de refús d'aquest nou rol d'adult.

Aquesta idea és perfectament corroborada per Aroca i Cánovas (2012) quan afirmen que els adults es concentren en les tensions de la seva pròpia vida i no els hi queda energia pels seus fills. Si a més a més són hostils, els nens tendeixen a mostrar impulsos destructius i conductes anticonvencionals. Així, els menors utilitzen la violència com un intent d'imposar-se als pares o per refusar el nou rol que se'ls ha implementat. En termes generals, si ens referim al comportament dels progenitors, podria dir-se que aquesta disciplina està caracteritzada per un baix nivell d'afecte i comunicació d'aquests cap als fills, acompanyat d'un pobre control i unes nul·les exigències.

És important ressaltar que no sempre hi ha una manca total d'autoritat i normes. María Eugenia Villegas Peña manifesta que sol haver-hi absència de pautes i exigències, però igualment en aquest model educatiu pot arribar a haver-hi controls excessius per part dels adults cuidadors en certs moments, fet que implica que no hi hagi coherència amb les conductes expressades pels nens.

Per a Maria del Pilar Fernández Beato (2009), aquest és l'estil que més pot perjudicar el fill perquè creu que li pot comportar molts problemes tant emocionals com conductuals. A part, emfatitza la idea de la necessitat d'una bona comunicació entre els pares i fills perquè els descendents es sentin importants i segurs. A més, concreta que "si no es supervisa la conducta del fill ni se li demostra afecte o comunicació, el fill pot no sentir-se estimat o valorat" (Fernández, 2009: 4). Així mateix, això pot suposar un factor de risc determinant pel nen, ja que probablement optarà per realitzar conductes rebels degut a aquesta manca d'una figura autoritària.

4.5. Models educatius més utilitzats

Diverses són les investigacions que s'han dut a terme per esbrinar quins estils educatius són els més influents a l'hora que es produeixi la violència filiofamiliar. Segons Pereira i Bertino (2009), tradicionalment aquesta violència estava més associada als estils educatius autoritaris i negligents, mentre que actualment aquesta es relaciona amb **estils més permissius i liberals**. Per aquests autors, avui dia s'esdevé una "fusió emocional entre el jove violent i el progenitor agredit, i es conceptualitza com un intent primitiu d'allunyament en una relació en la que l'educació (entesa com a posar límits i normes i, per tant, generar frustració) es sacrifica per mantenir la relació extremadament propera, fusional, creada i mantinguda per ambdós" (Pereira i Bertino, 2009: 8).

Seguint aquesta línia, Maria Marín i Maria del Carmen Cano també consideren que l'estil autoritari era el que predominava en el passat, ja que " temps enrere no era concebible que els menors exercissin la violència contra els pares doncs l'estil educatiu que predominava entre les famílies era l'autoritari i la severitat en l'educació no deixava lloc a tals fets". Per altra banda, actualment és el model permissiu-liberal el que més es relaciona amb aquest tipus de conducta. "(...) el nen creix en un entorn on ningú posa límits i tampoc se li marca el que està permès" (Marín i Cano, 2014: 5, 9).

Després d'analitzar els estudis que destacaré a continuació, he observat que respecte a les mares, el model permissiu-liberal és sens dubte l'estil de criança més emprat per educar els fills. En canvi, l'estil educatiu que utilitzen els pares no està tant definit perquè en els resultats es pot apreciar que sobretot fan ús de l'autoritari-violent i el negligent-absent.

Un estudi efectuat amb 474 famílies dut a terme per Paulson, Coombs i Landsverk (1990) va comparar els estils educatius parentals dels pares i mares d'adolescents agressors i no agressors. Es va demostrar clarament que l'estil permissiu-liberal era el més predominant sobretot en el primer grup, ja que la representació d'aquest model educatiu en els casos de

menors agressors era més elevada (27% pares, i 25% mares), que en els casos on el menor no efectuava aquestes conductes (12% pares i 16% mares).

En una investigació elaborada a les diferents comarques de Catalunya per Romero, Melero, Cànovas i Antolín (2005) amb 116 subjectes mostrals, es va demostrar que en el cas de les mares l'estil educatiu permissiu-liberal era el més representatiu (28,4%), seguit de l'estil negligent-absent, amb un percentatge del 25%. Pel que fa als pares, els models més utilitzats eren el negligent-absent (30,2%) i l'autoritari violent (19,8%). No obstant això, en aquest mateix estudi es va posar de manifest que en més de la meitat dels casos (56%) no hi havia coincidència en els estils educatius emprats pel pare i la mare, mentre que només en un 25% dels casos sí que s'assolia aquesta relació.

Per una altra banda, Ibabe et al., (2007) en un estudi de 103 persones encarregat per la *Dirección de Ejecución Penal del Departamento de Justicia, Empleo y Seguridad Social del Gobierno Vasco*, va donar a conèixer que en el cas de les mares que eren víctimes d'aquestes agressions, l'estil permissiu era el més representatiu (39,7%), seguit del model negligent (26%). De tota manera, el resultat més curiós va ser que el model educatiu predominant dels progenitors de sexe masculí precisament era aquest model negligent absent amb un 54,4%, distenciant-se molt del model permissiu que tan destacava en el cas de les mares (27,1%). Pel que fa a la coincidència d'aquests estils, cal dir que en més de la meitat de casos (53,8%) no hi havia consens d'aquestes pautes entre el pare i la mare. En el cas de Sánchez (2008), les mares també feien ús en major mesura del model permissiu, concretament en un 34,5% dels casos, mentre que la mostra més representativa en el cas dels pares estava igualada entre el model autoritari i l'incoherent (seria semblant al permissiu), amb un 28,4% en ambdós casos.

5. GÈNERE DELS PARES AGREDITS PELS FILLS

- **5.1. Resultats generals**

En primer lloc, vull començar aquest apartat posant de manifest que, després de tots els estudis que s'han realitzat sobre el gènere dels pares que pateixen violència filio-parental, s'ha demostrat que les mares acostumen a ser agredides pels descendents en major mesura que els pares. Així doncs, la violència dels fills cap a la **figura materna** sol ser l'opció més temptadora en el moment de dur a terme aquesta conducta.

- 5.2. Estudis

Pel que fa a Cottrell i Monk (2004), aquests van dur a terme una investigació a Canadà on investigaven a 118 famílies que havien estat víctimes d'abusos per part dels fills. En un dels apartats d'aquest estudi s'assenyalava que d'aquestes famílies, el 94% de les vegades que es cometia aquesta violència es feia contra la mare, mentre que en el cas dels pares només representaven un 6%

Rechea, Fernández i Cuervo (2008) van realitzar un estudi a Castella-la Manxa en el qual, entre altres coses, van voler analitzar també qui eren els receptors de la violència exercida pels menors entre un grup de 146 subjectes. En aquesta investigació, es va apreciar que la mare era la víctima preferida dels fills, tant en solitari com en unió amb altres membres de la família (pares, germans, avis...etc). Concretament, en total la figura de la mare apareix en el percentatge acumulat en un 89,9 % dels casos, mentre que el pare només ho fa en un 29,4%, essent a més a més el menys agredit de tots els membres de la família.

Referent a l'estudi realitzat per Romero et al., (2005) amb 116 subjectes experimentals, es va demostrar que les mares havien estat víctimes úniques de maltractes filioparentals en el 42,2 % dels casos, en canvi quan estaven acompanyades per altres membres de la família, aquesta estadística augmentava fins a la escandalosa xifra del 87,8%(102 de 116). D'altra banda, cal afegir que no es va trobar cap cas on el nen realitzés aquest tipus de conductes únicament cap al pare, i per això es va haver de mesurar per força els casos en que aquest progenitor hagués estat víctima juntament amb els altres membres del grup de convivència. Així doncs, aquesta xifra només representava un 27,5 % (32 dels 116 totals).

La "*Investigación de la Asociación Altea-España*" (2008) va estudiar l'expedient de 148 menors espanyols dels quals es va concloure que en el 55% de les agressions físiques, la mare era la principal perjudicada, comparada amb un 5% on només ho era el pare i un 10% que prenién els dos progenitors com a víctimes dels seus maltractes. Dels demás tipus de violència que analitzava l'estudi (agressions psicològiques, coerció, manipulació, assetjament, etc.), la mare sempre era la que patia major número d'agressions, concretament més del triple de les sofertes pel pare.

Més tard, Rechea i Cuervo (2010) van repetir un estudi semblant al de Castella-la Manxa però amb una mostra considerablement més reduïda (34 subjectes). Els resultats abstrerts no van mostrar cap sorpresa, doncs el 100% dels experimentats van confessar haver maltractat les mares juntament amb altres membres de la família, pels 16 que les prenién únicament a elles com a víctimes de les seves conductes (36,3%). Com en la investigació de Romero,

Melero, Cánovas i Antolín mencionada anteriorment, destaca el fet que el pare no va aparèixer com a únic maltractat en cap cas, fet que va suposar que se'l inclogués en un apartat conjunt amb altres familiars. Del que es va extreure, només 16 pares (36,3%) havien sofert violència per part dels fills, i cap d'ells com a única víctima com he comentat anteriorment.

Quant a Ibabe et al., (2009), després d'analitzar 413 expedients de joves de Bilbao entre el 1999 i 2006, van mostrar que el percentatge de mares agredides en solitari pels seus fills representava el 62% de la mostra total, mentre que els pares només ho feien en un 5% (15% van al legar fer-ho a tots dos progenitors).

D'altra banda, de tots els estudis realitzats sobre aquest tema, només Peek, Fisher i Kidwel (1985), realitzant un estudi a 1545 joves d'entre 14 a 18 anys, es van trobar que els progenitors de sexe masculí van ser més freqüentment víctimes que les de sexe femení (5-8% pares enfront el 2-6% de les mares). Cal remarcar que aquests percentatges són poc representatius perquè aquesta investigació va ser comunitària, o sigui que s'interrogava la gent del carrer i no tots havien tingut relació amb aquest tipus de violència intrafamiliar.

- 5.3. Hipòtesis explicatives

D'entrada, Cottrell i Monk (2004) van destacar que actualment els joves estan exposats a una varietat de missatges socials que legitimen el control sobre la dona. Curiosament també manifesten que en el cas concret de les dones joves, aquestes perceben les mares com a éssers dèbils a les quals se les pot dominar. Aquest fet condiciona que les filles utilitzin l'abús com una forma de distanciar-se d'aquesta imatge pública de la vulnerabilitat femenina.

A més, en la majoria dels casos la figura autoritària del pare és molt més forta que la de la mare, i per aquest motiu els menors tenen expectatives més elevades d'exercir aquest comportament sobre la mare. A part, tampoc cal oblidar, que és menys probable que les mares emetin respostes defensives davant els agressors, doncs en la majoria dels casos són les que es senten més culpables pel comportament agressiu dels seus descendents (Ibabe et al., 2007).

Segons Gallaghuer (2004), quasi sempre són les mares les que sacrifiquen més temps i responsabilitat en les cures i la gestió de les pautes educatives dels fills, i això fet pot relacionar-se també amb aquesta major victimització d'aquesta figura. A més, aquest autor també afegeix que és més fàcil que els adolescents convisquin amb mares solteres que amb pares solters. En molts estudis realitzats es demostra una significativa proporció de mares

solteres, separades o divorciades. Això implica que moltes d'elles estiguin soles a càrrec del fill, i per aquest motiu són més vulnerables a ser víctimes d'aquest tipus de violència. També, el mateix autor exposa que un factor que pot explicar la major proporció de mares víctimes es basa en que aquestes van patir més situacions d'abús en el passat que els pares, i per tant d'alguna manera aquestes estan més acostumades a ser víctimes de maltractes.

Respecte a aquest tema, Ibabe, Jaureguizar i Díaz manifesten que "és possible que els adolescents que hagin observat comportaments relacionats amb la violència de gènere o simplement situacions de subordinació a l'autoritat masculina, s'identifiquin amb la figura paterna i dirigeixin els seus atacs cap a les mares." (Ibabe et al., 2007: 120).

Un altre factor explicatiu del perquè les mares són més propenses a ser agredides que els pares es basa en la idea que l'inici d'aquests tipus de conflictes s'originen quan els pares agressors abandonen el domicili familiar. Quan això succeeix, els menors (independentment del sexe) prenen el rol de l'home de la casa i enfoquen la seva ira cap a les mares per no haver estat capaces de protegir el nucli (Cottrell i Monk, 2004).

Pel que fa a les denúncies, Romero et al., (2005) ressalten que els elevats percentatges de mares víctimes a les mostres judicials es relaciona amb el fet que aquestes són les que acostumen a denunciar les conductes violentes dels seus fills. Segons les dades del Ministeri d'Interior, les denúncies efectuades per les mares agredides pels fills han augmentat de 3.433 en el 2007, a 5.111 en el 2012. En canvi, en el cas dels pares, les xifres pràcticament no s'han modificat en aquest termini de temps (sobre les 2.500), cosa que demostra que el número de mares maltractades està incrementant cada vegada més.

Gallagher (2008), d'altra banda afegeix una nova idea. Ell creu que des de sempre s'ha subestimat i infravalorat les agressions que els fills exerceixen sobre la figura paterna, ja que segons ell fins el moment pràcticament només s'havien trobat estudis centrats en la violència cap a les mares. Per aquest autor, probablement si els estudis es focalitzessin més sobre la victimització de la figura paterna, els resultats variarien de manera considerable. Tanmateix, aquest afirma que els resultats aparentment contradictoris poden tenir el seu origen segons qui és l'informant, doncs en els casos d'abusos severs, els joves solen dir que agredeixen més els pares que les mares, mentre que quan els entrevistats són els progenitors, aquests al·leguen que les víctimes són elles en major freqüència.

6. EDAT DELS PARES AGREDITS PELS FILLS

- 6.1. Resultats generals

Primerament, cal remarcar des d'un principi que existeixen molt pocs estudis que es dediquin a investigar l'edat dels progenitors que són víctimes de la violència ascendent. De fet, tots els estudis que mesuren les característiques d'aquests pares, probablement l'edat és el paràmetre menys analitzat pels estudiosos. Tot i així, al llarg del temps els experts han arribat a la conclusió que els progenitors que reben aquest tipus de violència per part dels seus fills acostumen a estar en la **franja dels 40-50 anys**.

- 6.2. Estudis

Stewart, Wilkes, Jackson i Mannix (2006), van observar en la seva investigació de 129 subjectes que el 33% dels progenitors agredits pels fills es trobaven dins la franja dels 40 als 49 anys, essent la franja més alta seguida pels 50-59 anys (29,7%), més de 60 anys (22%) i de 30 a 39 (15,4%). Per una altra part, l'any 2008, Edenborough, Jackson, Manix i Wilkes en un estudi amb 185 progenitors que havien estat víctimes de violència per part dels seus fills, van trobar que la meitat d'aquestes víctimes es movia també dins aquesta franja dels 40 als 49 anys (50,8%), seguit dels 50-59 (22,7%) i dels 30-39 (16,2%). Com a dada curiosa, afegir que de les 185 mares entrevistades no va haver-n'hi cap que passés de 60 anys. Al mateix any, Howard i Rottem van mostrar resultats molt semblants, doncs la mitjana es trobava en els 46 anys, i concretament la franja dels 41 als 51 era on es donaven més freqüència de casos.

En el nostre país, en tota la història només s'ha dut a terme una investigació que hagi mesurat aquesta variable. Així doncs, Romero et al., (2005) van analitzar el moment en que els pares feien la denúncia per primera vegada i van demostrar que l'interval d'edat dels progenitors agredits es trobava entre els 40 i 60 anys, tenint present que l'edat més freqüent era dels 40 als 45 anys (31,9% de les mares i 22,4% dels pares), seguida dels 46 als 50 i dels 51 als 60, ambdós categories representant dades pràcticament idèntiques (13% mares i 13,8% pares). Si s'hagués de destacar alguna dada important, seria el fet que no es van trobar pares menors de 40 anys, mentre que en el cas de les mares representaven un 21,6% de la seva mostra. Tanmateix, sobta molt que en les mostres que es van elaborar, hi ha moltes respostes en les que no consta la informació, amb una diferència rellevant segons siguin pares o mares. quant a les mares, no es sap la seva edat en un 16,4% dels casos, en canvi en el cas dels pares, no consta en un 50%.

Es podria dir que l'única investigació duta a terme que va mostrar uns resultats diferents és la que van realitzar a Canadà Cottrell i Monk l'any 2004. En aquesta, es van estudiar concretament 118 subjectes, dels quals la mitjana de l'edat es va trobar en els 54 anys. Per tant, els resultats d'aquest estudi van demostrar que l'edat d'aquestes víctimes era considerablement major en comparació amb les altres investigacions.

- 6.3. Hipòtesis explicatives

Com ja he comentat anteriorment, no s'han fet gaires estudis que es focalitzin en l'edat dels progenitors agredits pels fills, així que no és d'estranyar que s'hagin arribat a poques conclusions i que s'hagin formulat poques hipòtesis que expliquin perquè l'edat dels pares en aquest conflicte oscil·la els 40-50 anys. La resposta pot ser bastant simple, doncs la majoria d'autors van arribar a la conclusió que aquest període de temps coincideix amb l'adolescència dels fills, moment en el qual tendeixen a realitzar aquests tipus de conductes agressives enfocades cap als pares. .

Encara que Aroca, Cánovas i Alba no considerin rellevant l'edat dels pares a l'hora d'interpretar la seva influència en la violència filio-parental, exposen que "(...) aquells pares majors sempre correran un risc més elevat que els més joves, sobretot pel major vigor físic del fill." (Aroca, Cánovas i Alba, 2012: 247).

Romero et al., (2005), argumenten que en moltes ocasions les edats dels progenitors de sexe masculí no queden registrades en molts estudis. Aquests apunten que això sol succeir perquè les mares són les que acostumen a acompanyar els seus fills en les actuacions que tenen a veure amb el procediment judicial. Per tant, és lògic que sigui la seva edat la que quasi sempre queda registrada en els documents, en canvi això no sol succeir en el cas dels pares. Aquest fet provoca que en moltes ocasions els estudiosos no tinguin constància de l'edat dels pares, quedant així com una figura secundària amb menys protagonisme i responsabilitat que les mares

7. CONDICIONS SOCIOECONÒMIQUES DELS PARES

- 7.1. Resultats generals

Per començar aquest apartat, cal destacar que després dels estudis que s'han realitzat sobre aquesta variable, s'ha arribat a la conclusió que, en general, **la situació socioeconòmica (SES) dels pares tendeix a ser mitja-alta**. D'aquesta manera, no s'ha demostrat que els baixos nivells socioeconòmics dels pares puguin influir en la conducta violenta dels fills

cap als progenitors. Així doncs, la classe mitja és l'estrat social que representa els percentatges més elevats en aquest problemàtica social. En alguns estudis, els autors han utilitzat l'ocupació, ingressos i nivell d'estudis dels progenitors com a variables per mesurar el nivell socioeconòmic i la classe social d'aquests progenitors.

- 7.2. Estudis

En el nostre país, en els últims 10 anys podem presumir que s'han realitzat moltes recerques que relacionen la situació social i econòmica dels pares amb la violència filioparental. En general, en tots aquests estudis s'observa que majoritàriament el SES mitjà o mig-alt representa aquest tipus de famílies. Per tant, en aquestes investigacions tampoc s'ha trobat una correlació directe respecte el baix nivell socioeconòmic i els casos de violència ascendent.

Respecte a l'estudi de Romero et al., (2005), es va realitzar una investigació molt completa considerant la situació econòmica dels pares, així com el seu nivell d'estudis i els ingressos. Després d'analitzar totes aquestes variables, es va apreciar que per part dels pares, un 27% d'aquests havien cursat estudis bàsics i un 6% estudis superiors (per un 66,4% que no consta en la mostra), en canvi en les mares, la formació bàsica representava un 32,8%, pel 6% de la formació específica (61,1 % no va constar). Pel que fa a la situació econòmica, de les 116 persones entrevistades, el 69% van al·legar tenir unes condicions suficients, seguit d'un 11,2% que considerava la seva situació com insuficient, i un 6,9% com a alta. Quant als ingressos dels progenitors de sexe masculí, un 54,3% d'aquets cotitzaven amb una feina, mentre que el 6,9% rebien ajudes de pensions (38,8% no consta). En el cas de les mares, el 47,5% treballava, el 7,8% rebien diners com ajuda econòmica i no constava informació en el 39,7% dels casos.

En l'estudi elaborat per Rechea et al., l'any 2008, s'observa que la majoria de les famílies d'aquests menors maltractadors presenten recursos econòmics suficients o mig-alts (64,3%), mentre que per altre part, un 22,6% va afirmar viure en una situació insuficient i precària. Rechea i Cuervo, dos anys més tard van realitzar un estudi comparant la situació econòmica en famílies amb fills maltractadors i no maltractadors per veure'n la diferència. Els resultats van mostrar que la majoria dels menors pertanyien a la classe mitja o mitja-alta, representant un 58,9% el grup dels maltractadors, i un 94,1% el de no maltractadors.

Ibabe et al.,(2007), per una altra banda, van especificar que les famílies dels fills maltractadors tenien una situació econòmica suficient en el 42,6% dels casos, molt precària en el 18,1%(com la situació precària), mitja en el 17,7% i alta en el 4,3%. Per tant, la situació

econòmica de la classe mitja-alta representava concretament el 73,9% dels casos de la violència filiofamiliar. Un any més tard, en el 2008, l'Asociación Altea-España es va trobar que el 63% de les famílies dels 148 menors estudiats que realitzaven aquestes conductes violentes es situaven en un estatus econòmic suficient i estable, en canvi un 14% van confessar pertànyer a un nivell elevat. A més, es van detectar pocs casos de situacions inestables o precàries, i per tant eren la mostra menys representativa de totes.

Un altre estudi que també mesurava aquestes variables, el van realitzar Calvete, Orue i Sampedro l'any 2011. Aquesta investigació va ser la més representativa que s'ha fet mai en el nostre país, doncs es van estudiar un total de 1427 persones. Pel que fa als resultats, el 54,2% de la mostra analitzada es situava en la casella de classe mitja o alta, mentre el 45,8% van al·legar formar part de la classe social baixa.

L'aportació més recent, la va aportar Kappler (2014) en una entrevista elaborada pel diari "La Vanguardia". Segons aquesta, en un 70 % dels casos, un o els dos pares dels nens que exerceixen aquest tipus de violència són llicenciats universitaris. Així doncs, a partir d'aquest article es dedueix que no s'esdevé necessàriament una correlació directa entre la violència filiofamiliar i el baix nivell d'estudis dels pares.

- 7.3. Hipòtesis explicatives

Alguna hipòtesi que podria explicar la major prevalença d'un elevat SES en el fenomen de la violència filiofamiliar, giraria entorn a la idea que la classe mitja es caracteritza per una educació en la que hi ha uns patrons de criança caracteritzats per una alta participació parental però al mateix temps una baixa supervisió i control dels fills. Tanmateix, aquesta indulgència educativa i baix control parental podrien estar molt relacionats amb l'origen i el manteniment d'aquest tipus de violència (Gallagher, 2008). Javier Urra afegeix que en moltes ocasions, s'intenta satisfer el fill a través de la permissivitat. "(...) aquest fill de pares que han arribat a tenir un poder adquisitiu que els seus pares no van tenir i que volen donar al seu fill tot el que ells van tenir. Aquest fill és el rei de la casa: primer jo, després jo i sempre jo." (Urra, 2007).

Segons Kappler (2014), en general es sol cometre l'error de pensar que la violència ascendent només es dona a les classes baixes, quan en realitat els estudis demostren que hi ha major freqüència d'aquests casos en els nuclis familiars de classe mitja-alta. L'explicació que ella dona sobre aquest fenomen es basa en la idea que a la classe social alta "(...) es transmeten valors molt materialistes enfocats al consum i l'exterior en una societat plena d'inseguretats i por" (Kappler, 2014).

Bàsicament, s'ha demostrat que aquest tipus de conductes succeeixen en tot tipus de famílies, i en tot tipus de classes socials. Però sobretot en la classe mitja perquè aquests pares "tenen fills que demanen o han demanat més béns materials en el passat i que són conscients del major poder adquisitiu de la família." (Aroca, Cánovas, Alba, 2012: 246). Pel que fa a José Luis Barbería, també corrobora aquesta idea quan exposa que hi ha una opinió generalitzada errònia sobre la influència de la classe social en la violència filiofamiliar, ja que afirma clarament que "S'equivoquen doncs, aquells que pensen en nens sorgits de la marginació social, però encerten aquells que veuen en les famílies desestructurades un factor de risc." (Barbería, 2009).

Quant al nivell d'estudis dels pares, Pagani, Larocque, Vitaro i Tremblay (2003) reconeixen que els pares amb una formació acadèmica elevada solen gaudir de bons llocs de treball, que impliquen moltes hores laborals i càrrecs de més responsabilitats que els pares amb una baixa formació. D'aquesta manera, aquests disposen de menys temps disponible per destinar-lo a la supervisió dels fills, fet que comporta que els límits establerts pels pares siguin menys estrictes i que hi hagi menys control.

8. ESTRUCTURA FAMILIAR

- **8.1. Resultats generals**

És imprescindible recalcar de bon començament que l'estructura familiar és una de les variables sociodemogràfiques més estudiades en els casos de la violència ascendent, tot i que probablement és l'apartat més difícil a l'hora d'extreure'n conclusions degut a la seva varietat de resultats. En general, pel que fa als resultats observats en diversos estudis, es pot concloure que la majoria de nens que efectuen aquesta violència acostumen a viure **en famílies biparentals i sobretot en monoparentals amb la mare.**

- **8.2. Estudis**

Quant als estudis realitzats en el nostre país, en general es mostra una tendència a les famílies estables en els casos de violència filiofamiliar. Romero et al., (2005) va observar com 51 (44%) de les 116 famílies estudiades eren biparentals, mentre que el 66% restant conviu amb organitzacions familiars diferents. Quant a les famílies monoparentals, el 29,9% d'aquests nuclis estaven formats d'aquesta manera, dels quals el 26,7% dels joves vivia amb la mare i només el 2,6% ho feia amb el pare. En la mateixa línia, Rechea i Cuervo (2010) van exposar que quasi la meitat dels menors maltractadors estudiats

convivia amb un nucli familiar complert (47,1%), en canvi un 35,2% d'aquests només tenia la mare com a referent, resultat molt semblant als que va demostrar Sanchez l'any 2008 (47,1% i 30,6%). Rechea et al., (2008), per altra part, també van demostrar una alta tendència de les famílies biparentals en aquests casos de violència ascendent però amb una mostra més igualada pel que fa a les famílies on només hi convivia mare i fill (42,5% i 34,9% respectivament). Com a dada curiosa, ressaltar que de les 146 mostres, aquests només es van trobar amb un cas d'un nen que convivia únicament amb el pare.

La investigació duta a terme per Ibabe et al., (2007), va ser l'única on es podia apreciar una igualtat quasi absoluta de les famílies biparentals i monoparentals. Així doncs, amb una mostra de 103 famílies, el 36% afirmaven conviure amb un nucli biparental i el 33% en un de monoparental.

D'altra banda, altres estudis tendeixen a defensar la idea que moltes d'aquestes famílies víctimes d'agressions dels seus fills estan constituïdes només per la mare degut a les següents raons: divorci, separació, mort del pare...etc. Per tant, dels estudis dels quals han sortit la monoparentalitat femenina com a valor més elevat, els percentatges generalment oscil·len entre el 49% i el 55%. Concretament, Gallagher (2008), va ser qui va trobar una mostra més representativa d'aquesta composició familiar amb un 55%, per un 42% de famílies complertes. És un resultat molt semblant al que va mostrar Ibabe et al., (2009) després d'analitzar 413 arxius de joves de Bilbao, on va detectar que el 51% d'aquests que cometien violència ascendent convivia en aquest tipus de nuclis desestructurats. També Kethineni (2004) es va trobar que la monoparentalitat femenina representava el valor més elevat amb un 44,6%, mentre que les famílies nuclears (ambdós pares) només simbolitzaven el 18%, resultat significativament semblant al sorgit de la investigació de Kennedy, Edmonds, Dann i Burnett l'any 2010 (39% i 11%).

- 8.3. Hipòtesis explicatives

Tot i que els resultats ens mostrin que la violència filio-parental tant es dona en famílies biparentals com monoparentals, la majoria d'autors consideren que hi ha més risc que aquesta es propagui en aquells nuclis on només hi hagi un progenitor com a referència, sobretot quan es tracta de la mare. Així doncs, Griffin, Botvin, Scheier, Diaz i Miller (2000) van manifestar que els pares o mares que s'encarreguen sols dels seus fills acostumen a tenir pitjors recursos financers, major aïllament social i solen canviar més sovint d'habitatge. La majoria d'experts afirmen que aquesta manca de poder adquisitiu en les famílies monoparentals té un impacte molt negatiu que afavoreix que el fill iniciï aquestes conductes violentes, sobretot si considerem els problemes negatius que se'n deriven com el

fet de viure en barris pobres o marginals, amistats antisocials, poc control i supervisió materna. Tanmateix, els pares acostumen a tenir un horari laboral molt dur i no poden tenir cura dels fills, fet que suposa que el menor es quedi moltes hores sol a casa, i consegüentment es produeixi un deteriorament de les pautes de criança.

Segons Sempere, Losa, Pérez, Esteve i Cerdà (2006), tot i que la mare és la principal víctima de la violència ascendent, és cap al pare contra qui s'acostuma a manifestar més hostilitat. Quan el pare està present en la família, aquesta hostilitat també s'expressa amb conductes violentes cap a ell, però "El que passa és que la majoria dels pares estan allunyats del nucli familiar, llavors aquesta hostilitat violenta recau sobre la mare o persona més propera" (Sempere et al., 2007: 131).

A més, Hetherington (1989) va senyalar que la monoparentalitat pot comportar en el nen un baix nivell de competència social, així com conductes anticonvencionals que solen acabar traduint-se en problemes familiars greus. Segons un anàlisi de Torrente i Ruiz, "comparats amb els nens que viuen amb els seus dos progenitors biològics, els fills de famílies amb un únic pare tenen més relacions conflictives amb ells, reben menys estimulació cognitiva, recolzament emocional i supervisió, i tenen uns llaços afectius més pobres amb els seus pares" (Torrente i Ruiz, 2005: 43).

Alguns autors com Pagani et al., (2003) van suggerir que aquest tipus de conductes violentes no es deuen tant a l'estructura familiar en si, sinó a totes aquelles situacions estressants relacionades que influeixen i afecten la finalització o deteriorament de les relacions de parella. Estem parlant així de la conducta familiar davant la separació o el predivorci, els conflictes conjugals, la baralla per la custòdia, la disminució dels ingressos econòmics i sobretot l'adaptació a una nova situació de tots els membres del nucli familiar. També s'ha de considerar per una altra part, que cada vegada s'està produint un augment més elevat de famílies monoparentals arreu del món, cosa que influeix que últimament hi hagi més casos de violència ascendent en aquests tipus de famílies compostes amb un sol pare o mare (Stewart, Wilkes, Jackson i Mannix, 2006).

Tot i que algunes investigacions han demostrat major prevalença de famílies biparentals en els casos de violència ascendent, no sembla que s'hagin abstret gaires hipòtesis que expliquin aquesta relació, ja que aquest nucli no es sol considerar un factor de risc important. No obstant, s'ha de tenir en compte que la presència d'ambdós progenitors en el nucli familiar no garanteix sempre un entorn segur i pacífic, doncs "avui en dia, la família nuclear tradicional no és una condició *sine qua non* per una correcta educació i

desenvolupament i unes òptimes relacions familiars. La família és positiva o negativa pel menor en funció de les relacions d'afecte, respecte, i el recolzament que mantenen entre si els que la conformen". (Cánovas i Sahquillo, 2010: 123).

Cal afegir també que no només s'haurien de considerar els nuclis formats pels progenitors vertaders, ja que "A més dels models majoritaris que s'han mencionat, hauríem de tenir en compte el propi de les famílies reconstruïdes, en les que també, sens dubte, es donen situacions de violència en els processos d'adaptació i acceptació de noves figures parentals per part dels joves" (Agustina i Romero, 2013: 252).

Per últim, puntualitzar que alguns autors exposen que en l'estudi de la víctima de la violència filio-parental, sorgeix un dilema de binomi de la monoparentalitat-sexo de la mare. En aquest dilema s'exposa que no queda clar si la mare és víctima pel fet de ser dona o perquè es sol fer càrrec del fill sola. Així doncs, "(...) per una part, partim que la majoria de famílies monoparentals estan regides per dones, i que independentment de l'estructura familiar, la mare és la víctima per excel·lència, no podem saber quin percentatge explicatiu d'aquest tipus de violència depèn de la monoparentalitat o de la dona pel fet de ser-ho (paradigma de la teoria feminista)" (Aroca i Alba, 2012: 37).

9. COMPARACIÓ DE RESULTATS

En aquest apartat, i com he mencionat en els objectius, vull exposar i comparar els resultats que jo creia que possiblement sortirien de cada una de les variables estudiades i per tant, sense informació prèvia, amb els resultats obtinguts de l'anàlisi d'estudis de recerca sobre la violència filio-parental. D'aquesta manera, apuntaré en primer lloc la meua opinió (el que creia), i en segon lloc els resultats obtinguts de les investigacions (el que és).

a) Estils educatius:

El que creia: predomini d'un estil de criança negligent-absent per part d'ambdós progenitors. Pares incapaçs de desenvolupar el seu rol, amb manca d'obligacions i que pràcticament abdiquen del seu paper. Aleshores el fill té la absoluta llibertat de fer el que vulgui, sense normes ni límits i quasi sense conseqüències punitives.

El que és: les mares víctimes d'aquests maltractes acostumen a emprar l'estil permissiu-liberal, en canvi en el cas dels pares sobretot utilitzen l'autoritari-violent i el negligent-absent. Per tant, no hi ha una concordança entre els estils emprats pels pares i les mares.

b) Gènere:

El que creia: bàsicament mares perquè físicament són més febles i vulnerables. A més, solen ser les que s'involucren més en l'educació dels fills i per tant els hi dediquen més temps.

El que és: predomini quasi absolut de les mares en relació als progenitors de sexe masculí.

c) Edat:

El que creia: Pares relativament joves (sobre 35 anys) o força grans (55-60 any). Uns per ser massa joves quan els fills comencen l'adolescència i els altres massa grans i per tant amb menys energia física i mental per dedicar-se als seus fills.

El que és: progenitors que oscil·len entre 40 i 50 anys, que coincideix actualment en el període de temps de l'adolescència dels seus fills.. No he trobat dades que manifestin la presència de pares molt joves en aquests conflictes.

d) Condicions socioeconòmiques:

El que creia: classe mitja-baixa i sobretot els estrats més baixos de la societat on els pares tenen nivells d'estudis baixos i no tenen suficients recursos o ingressos per fer front a les necessitats materials dels fills.

El que és: destaquen les famílies amb un nivell econòmic mig-alt (estatus econòmic suficient i estable), i amb un cert nivell d'estudis (mig-alt).

e) Estructura familiar:

El que creia: predomini de família monoparental, on el pare o la mare és l'únic referent pel jove. Aquesta excessiva proximitat dificulta que existeixi una jerarquia de poder.

El que és: tant en famílies monoparental que viuen amb la mare com en famílies biparentals tot i que s'observa més risc en el primer.

10. CONCLUSIONS FINALS

En aquest últim apartat del treball, la meva intenció no és altra que fer alguna reflexió o donar la meva opinió personal sobre alguns aspectes que ja s'han tractat anteriorment.

Ja he comentat en la introducció que aquest fenomen de la violència filioparental és una modalitat més de violència juntament amb la violència conjugal i paternofilial. Ha estat l'augment de denúncies que ha provocat que sigui tractat com una tema d'alarma social. El problema és que aquest tipus de conductes sempre han estat força amagades o encobertes per les víctimes i desmentides pels agressors. De fet, i segons el meu parer, ha de ser molt dur pels pares denunciar els seus fills perquè han de tenir una gran sensació de culpa i frustració. Tanmateix, puc arribar a entendre que els progenitors, pel seu propi instint de protecció, tampoc vulguin exposar els seus fills a una denúncia d'agressió pels problemes que això els pot comportar en un futur, i per tant estigmatitzar-los de per vida.

D'altra banda, penso que la tasca dels professionals que tracten el tema és molt lloable i essencial, doncs aquests seran qui podran donar en cada cas pautes d'actuació per tal de reconduir aquests tipus de conductes. Per tant, és molt necessària la seva funció d'assessorar, informar i fins i tot d'acompanyar aquests pares que no saben com reaccionar davant aquesta situació familiar. A més, s'hauria d'intentar evitar arribar a la trista situació de casos molt greus d'agressió que requereixen una intervenció policial, de fiscalia o centres de menors. Crec que en aquestes casos potser ja es massa tard per redreçar una situació que no es va saber resoldre en el seu moment determinat.

He apuntat també que hi ha un consens entre els experts en afirmar que aquest tipus de violència es dona de manera progressiva, o sigui que és un procés que acostuma a començar amb insults i amenaces per acabar traduint-se en maltractament físic. Per això mateix, vull aprofitar aquest moment per fer una crítica dirigida als progenitors que no han estat capaços d'educar amb valors els seus fills per les raons que siguin (sobrepotecció i permissibilitat als fills o abandonament del seu rol). A més, s'evidencia que hi ha un punt a partir del qual s'inicia tot aquest procés i on els pares no han sabut actuar de manera prou severa o contundent. Sovint transmeten al fill una actitud de debilitat que aquests aprofiten per reforçar aquest comportament agressiu i realitzar una escalada de violència amb la finalitat d'assolir els seus objectius. Més greu és encara quan ambdós (fills i pares) actuen de la mateixa manera, és a dir reaccionant a la violència amb més violència, i on cadascú creu que actua en defens pròpia. Penso, que els efectes d'aquests comportaments són desastrosos i en aquests casos els pares no fan més que promoure comportaments de gran agressivitat.

Un altre punt que considero clau per evitar futures conductes agressives del fill gira entorn a l'actuació amb respostes violentes dels progenitors davant qualsevol dificultat en presència dels fills. En moltes ocasions, els menors acaben reproduint el que veuen en els progenitors, i en aquests casos el més probable és que imitin aquests mecanismes violents en un futur. Així doncs, els pares haurien de ser més conscients i evitar actuar així perquè el que estan fent és educar-los a partir d'uns patrons conductuals que inciten els seus fills a desenvolupar conductes violentes.

Un altre aspecte educatiu a considerar que es relaciona directament amb la violència ascendent es basa en la coordinació i congruència entre les pautes educatives dels progenitors. És molt important que tant els pares com les mares utilitzin normes i límits semblants i congruents, doncs una contradicció normativa parental important podria produir en el nen una desorientació tal que afavoriria l'exercici d'activitats violentes. Tot i això, s'ha de tenir present que no sempre es requereixen els mateixos paràmetres, es a dir que els pares han d'adoptar l'educació del seu fill en funció de la seva etapa i edat.

Quant a la manera d'educar els fills, sincerament crec que tant l'excés del sí com del no és perjudicial pel menor. Ambdós són dues formes propiciadores de la violència ascendent. L'excés del sí, com bé s'ha mostrat en el treball, acabarà comportant una baixa tolerància a la frustració, i per tant una total incapacitat d'acceptar la no realització d'un desig de manera immediata. Podria dir-se que aquest tracte en el fons seria més perjudicial que afectuós, pel fet que podria dificultar la seva futura adaptació al món extern. I encara més, l'excés del no, i per tant la rigidesa, també seria desfavorable perquè probablement el nen creixeria frustrat i desmotivats davant la negativa constant de les seves peticions. Segons el meu parer, els pares haurien de fer us d'una educació més democràtica on hi hagués un equilibri entre el sí i el no, i sempre depenent de cada cas i del context concret. Sóc conscient que buscar un equilibri entre ambdós respostes no és fàcil i requereix molt d'esforç, però a la llarga acabarà essent més positiu pel correcte desenvolupament del menor i per la transmissió de valors com la responsabilitat, tolerància, solidaritat, respecte...etc.

Quant a la comparació dels resultats del perfil de progenitor víctima d'aquest tipus de violència, observo que la meua previsió dels resultats del **gènere** (major victimització de la figura materna) i **estructura familiar** (biparental i sobretot famílies monoparentals amb la mare) està d'acord amb l'opinió dels experts amb la matèria. En canvi, no hi ha coincidència en la franja d'**edat** (que és de 40-50 anys, coincidint amb el període d'adolescència dels fills), **models educatius** emprats (mares: permissiu-liberal, i pares

sobretot autoritari-violent i negligent absent) i **condicions socioeconòmiques**. Respecte a aquesta última variable, haig de comentar que m'ha sorprès gratament, i com hem pogut comprovar, s'observa que no s'ha trobat una correlació directe entre el baix nivell socioeconòmic i d'estudis en els casos de violència ascendent. Estava del tot convençut que els percentatges més alts estarien en la classe baixa, amb nivells baixos tant econòmics com acadèmics.

11. VALORACIÓ PERSONAL

Per concloure, m'agradaria manifestar que l'elaboració d'aquest projecte m'ha servit per conèixer un fenomen que no coneixia en profunditat. Òbviament, a través dels mitjans de comunicació coneixia superficialment alguns casos d'aquests tipus de violència, però a mesura que he anat aprofundint en aquest tema, he estat conscient de la gravetat social i de les conseqüències de desestructuració que comporta a una família una situació com aquesta. Considero que el treball realitzat ha estat enriquidor i apassionant però alhora feixuc, ja que al principi no tenia clar com enfocar-lo i en quina informació centrar-me. A part, vull afegir que els primers mesos no vaig fer altra cosa que recopilar informació i llegir molt, per així començar a redactar el que estimava convenient.

D'aquesta manera, penso que he fet una bona tasca a l'hora d'escollir i sintetitzar la informació. Al principi em va costar trobar informació que es centrés en les característiques dels progenitors víctimes d'aquesta violència, però amb temps i paciència vaig anar trobant estudis de pràcticament tot el que em vaig proposar.

D'altra banda, vull comentar que en aquest projecte he treballat molt amb material estranger, cosa que m'ha permès tornar a posar-me molt al dia amb l'anglès. Tot i tenir un bon nivell d'aquest idioma, mai havia tingut l'oportunitat de desenvolupar un treball de recerca bibliogràfica tan intens en aquesta llengua.

Per últim, m'agradaria agrair al meu tutor Daniel Varona els consells i suport que m'ha mostrat en tot moment al llarg d'aquest projecte. Sempre he pogut comptar amb la seva ajuda i suggeriments quan ho he necessitat, i m'ha supervisat cada pas i dificultat que se m'ha plantejat durant el procés d'aquest projecte.

12. BIBLIOGRAFIA

- Agustina, J.R., Romero, F. (2013). *Análisis criminológico de la violencia filio-parental*. Revista de derecho penal y Criminología, N°9: 225-266. (Última consulta 15/05/15).
<http://e-spacio.uned.es/fez/eserv/bibliuned:revistaDerechoPenalyCriminologia-2013-9-7060/Documento.pdf>
- Alonso, J. M., i Castellanos, J. L. (2006). *Por un enfoque integral de la violencia familiar*. Intervención Psicosocial, Vol. 15, n° 3: 253-274. (Última consulta 06/04/15).
<http://scielo.isciii.es/pdf/inter/v15n3/v15n3a02.pdf>
- Aroca, C. (2010). *La violencia filio-parental: una aproximación a sus claves*. Tesis doctoral. Universidad de Valencia.
- Aroca, C., i Alba, J.L. (2012). *La violencia filio-parental en hijos e hijas adolescentes con rasgos de psicopatía*. Criminología y Justicia. Universitat de València: 25-44.
- Aroca, C., Cánovas, P., i Alba, J.L. (2012). *Características de las familias que sufren violencia filio-parental: un estudio de revisión*. Educatio Siglo XXI, Vol. 30, n° 2.
- Aroca, C., Cánovas, P. (2012). *Los estilos educativos parentales desde los modelos interactivo y de construcción conjunta: revisión de las investigaciones*. Universidad de Valencia. Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació. Departament de T^a de l'Educació.
- Aroca, C., Bellver, MC., Alba, JL. (2013). *Revisión de programas de intervención para el tratamiento de la violencia filio-parental: una guía para la confección de un nuevo programa*. Educación XX1, Vol. 16, n° 1. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia Madrid. P. 281-304. (Última consulta 12/04/15).
<http://revistas.uned.es/index.php/educacionXX1/article/viewFile/727/2504>
- Barbería, J.L. (2007). *No levantarás la mano contra tu padre: el maltrato a los progenitores cometido por menores ha crecido vertiginosamente, casi la mitad es obra de chicas*. El país, 7 de Juny. (Última consulta 19/04/15). http://elpais.com/diario/2009/06/07/sociedad/1244325601_850215.html
- Calcedo, A., Molina, V., i Arango, C. (1994). *Cuidados y tratamiento de paciente violento*. Anales de Psiquiatría, N°10: 135-139.
- Calvete, E., Orue, I., i Sampedro, R. (2011). *Violencia filio-parental en la adolescencia: características ambientales y personales*. Infancia y Aprendizaje, Vol. 34, n° 3: 349-363.
- Cánovas, P., i Sahquillo, P. (2010). *Educación y diversidad familiar: aproximación al caso de la monoparentalidad*. Educatio Siglo XXI, Vol. 28, n° 1: 109-126.
- Quintana, J. M.^a (1993.) *Pedagogía familiar*. Madrid: Narcea.
- Cottrell, B., i Monk, P. (2004). *Adolescent-to-parent abuse: A qualitative overview of common themes*. Journal of Family Issues, Vol. 8, n° 2. 1072-1095
- Edenborough, M., Jackson, D., Mannix, J., i Wilkes, L. M. (2008). *Living in the red zone: the experience of child-to-mother*. Child and family social work. University of Western Sydney, Australia.

- Fernández, M.D.P. (2009) *Los estilos educativos de los padres y las madres*. Innovación y experiencias educativas, N° 16. (Última consulta 29/04/15). http://www.csi-csif.es/andalucia/modules/mod_ense/revista/pdf/Numero_16/PILAR_FERNANDEZ_2.pdf
- Gallagher, E. (2004b). *Youth Who Victimise Their Parents*. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, Vol. 25, n° 2: 94-105.
- Gallagher, E. (2008). *Children's Violence to Parents: a Critical Literature Review*. Tesis Doctoral. Monash University.
- García, E. (2010). *El 30% de las personas que han sido maltratadas no maltratan después*. Diario Vasco. 4 d'Agost, 2010. (Última consulta: 28/04/15). <http://www.diariovasco.com/v/20100804/al-dia-local/personas-sido-maltratadas-maltratan-20100804.html>
- Garrido, M. (2010). *El 30% de las personas que han sido maltratadas no maltratan después*. Diario Vasco. 4 d'Agost. (Última consulta 01/05/15). <http://www.diariovasco.com/v/20100804/al-dia-local/personas-sido-maltratadas-maltratan-20100804.html>
- Garrido, V., Stangeland, P., i Redondo, S. (2006). *Principios de Criminología*. (3ª ed.). Valencia: Tirant lo Blanch.
- Griffin, K., Botvin, G., Scheier, L., Diaz, T., i Miller, N. (2000). *Parenting Practices as Predictors of Substance Use, Delinquency, and Aggression Among Urban Minority Youth: Moderating Effects of Family Structure and Gender*. *Psychology of Addictive Behaviors*, Vol. 14, n° 2: 174-184.
- Hetherington, E. (1989). *Coping with family transitions: winners, losers, and survivors*. *Child Development*, Vol. 60, n° 1: 1-14.
- Huesmann, L. R. (1994). *Aggressive behavior: Current perspectives*. New York: The Plenum series in social/clinical Psychology.
- Howard, J., i Rottem, N. (2008). *It all Starts at Home. Male Adolescent Violence to Mothers*. Inner South Community Health Service Inc and Child Abuse Research Australia, Monash University.
- Huesmann, L. R. (1994). *Aggressive behavior: current perspectives*. New York.: Plentum Press.
- Ibabe, I., Jaureguizar, J., i Díaz, O. (2007). *Violencia filio-parental: Conductas violentas de jóvenes hacia sus padres*. Vitoria: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco.
- Ibabe, I., Jaureguizar, J., i Díaz, O. (2009). *Violence against parents: it is a consequence of gender inequality*. *The European Journal of psychology applied to legal context*, Vol. 1, n° 1: 3-24.
- Ibabe, I., i Jaureguizar, J. (2011). *¿Hasta qué punto la violencia filio-parental es bidireccional?* *Anales de Psicología*. Universidad de Murcia, Vol. 27, n° 2: 265-77.
- Investigación de la Asociación Altea-España (2008). *Violencia intra-familiar: menores que agreden a sus padres*: Daphne. (Última consulta 07/05/15). <http://www.altea-europa.org/documentos/PublicacionLibrodaphneII.pdf>
- Jiménez, M.J. (2009). *Estilos Educativos Parentales y su implicación en diferentes trastornos*. Junta de Andalucía. (Última consulta, 13/03/15).

<http://www.juntadeandalucia.es/educacion/webportal/ishare-servlet/content/bfbb12cc-abc8-489e-8876-dd5de0551052>

-Kappler, K. (2014). *Los padres agredidos por los hijos suelen ser universitarios*. La Contra de la Vanguardia. 13 d'Octubre.

-Kennedy, T. D., Edmonds, W., Dann, K.T., i Burnett, K. F.(2010). *The Clinical and Adaptive Features of Young Offenders with Histories of Child-Parent Violence*. Journal of Family Violence, Vol. 25, nº 5: 509-520.

-Kethineni, S. (2004) *Youth-on-parent violence in a central Illinois county*. Youth Violence and Juvenile Justice, Vol. 4, nº 2: 374-394.

-Lila, M., Buelga, S., Musitu, G. (2006). *Las relaciones entre padres e hijos en la adolescencia*. Madrid: Pirámide.

-Marín, M., i Cano, M (2014). *Programa de intervención psicosocial en la violencia filio-parental: padres agredidos por sus hijos*. Universidad de Jaén. (Última consulta 12/05/15).

<http://tauja.ujaen.es/bitstream/10953.1/411/1/TFG-Mar%C3%ADn%20G%C3%B3mez,%20Mar%C3%ADa.pdf>

-Omer, H. (2004). *Non-violent Resistance: A New Approach to Violent and Selfdestructive Children*. (4ª ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

-Organización Mundial de la Salud (2002). *Informe mundial sobre la violencia y la salud*.

-Pagani, L., Larocque, D., Vitaro, F., i Tremblay, R.E. (2003). *Verbal and physical abuse toward mothers: The role of family configuration, environment, and coping strategies*. Journal of Youth and Adolescence, Vol. 32, nº 3: 215-222.

-Patterson, R., Luntz, H., Perlesz, A. i Cotton, S. (2002). *Adolescent Violence towards Parents: - Maintaining Family Connections When The Going Gets Tough*. Australian and New Zeland Journal of Family Therapy, Nº23.

-Paulson, M. J., Coombs, R. H., y Landsverk, J. (1990). *Youth who physically assault their parents*. Journal of Family Violence, Nº5: 121-13.

-Peek, C. W., Fisher, J.L., i Kidwell, J. (1985). *Teenage violence toward parents: A neglected dimension of family violence*. Journal of Marriage and the Family. Vol. 47, nº 4: 1051-1058.

-Pereira, R., i Bertino, L. (2009). *Una comprensión Ecológica de la Violencia Filio-Parental*. Redes, Nº 21: 69-90. (Última consulta 17/03/15). <http://www.avntf-evntf.com/imagenes/galeriaficheros/Una%20comprensi%C3%B3n%20ecol%C3%B3gica%20de%20la%20VFP.%20Pereira,%20R.%20y%20Bertino,%20L..pdf>

-Pérez, T., i Pereira, R. (2006). *Violencia filio-parental: Revisión bibliográfica*. Revista Mosaico, Nº 36. (Última consulta 04/04/15).

<http://www.robertopereiratercero.es/articulos/ViolenciaFilioParental.pdf>

-Rechea, C., Fernández, E., i Cuervo, A.L. (2008). *Menores agresores en el ámbito familiar*. Centro de Investigación en criminología Universidad de Castilla-La Mancha, Nº15: 1-80.

-Rechea, C., i Cuervo, A.L. (2010). *Menores agresores en el ámbito familiar: Estudio de casos*. Centro de investigación en criminología Universidad de Castilla-La Mancha, Nº17: 1-61.

- Romero, F., Melero, A., Cánovas, C., i Antolín, M. (2005). *Violència dels joves en la família: una aproximació als menors denunciats pels seus pares*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, N°28.
- Roperti, E. (2006). *Padres víctimas, hijos maltratadores: Pautas para controlar y eradicar la violencia en los adolescentes*. (1ª edició). Espanya: Espasa Calpe S.A.
- Sánchez, J. (2008). *Análisis y puesta en marcha en un centro de menores de un programa de intervención con menores y familias que maltratan a sus padres*. Valencia: Tesis Doctoral.
- Sanmartín, J. (2004). *La violencia y sus claves*. (5ª ed.). Barcelona: Ariel. S.A.
- Sempere, M., Losa, B., Pérez, G., Esteve, G., i Cerdà, M. (2006). *Estudi qualitatiu de menors i joves amb mesures d'internament per delictes de violència intrafamiliar*. Centre d'estudis jurídics i formació especialitzada.
- Stewart, M., Wilkes, L. M., Jackson, D., i Mannix, J. (2006). *Child-to-mother violence: A pilot study*. *Contemporary Nurse*, Vol. 21, n° 2: 297-310.
- Torío, S., Peña, J. V., i Rodríguez M.ª C. (2008). *Teoría de la Educación. Estilos educativos parentales: Revisión bibliográfica y reformulación teórica*. Universidad de Salamanca, N° 20: 151-178.
- Torrente, G., i Ruíz, J.A. (2005). *Procesos familiares relacionados con la conducta antisocial de adolescentes en familias intactas y desestructuradas*. *Apuntes de Psicología*, Vol. 3, n° 1: 41-52. (Última consulta 09/03/15).
http://www.researchgate.net/profile/Jose_Ruiz_Hernandez/publication/28185887_Procesos_familiares_relacionados_con_la_conducta_antisocial_de_adolescentes_en_familias_intactas_y_en_familias_desestructuradas/links/02e7e5264487755ed5000000.pdf
- Urra, J. (2007). *Cada día me llegan más casos de padres víctimas de hijos agresivos*. (Última consulta 10/3/15).
[file:///C:/Users/usuari/Desktop/VFP/\(33\)%20%20Cada%20d%C3%ADa%20me%20llegan%20m%C3%A1s%20casos%20de%20PADRES%20V%C3%8DCTIMAS%20DE%20HIJOS%20AGRESIVOS.html](file:///C:/Users/usuari/Desktop/VFP/(33)%20%20Cada%20d%C3%ADa%20me%20llegan%20m%C3%A1s%20casos%20de%20PADRES%20V%C3%8DCTIMAS%20DE%20HIJOS%20AGRESIVOS.html)
- Villegas, M.E. (Sense data). *Los modelos parentales*. Departament de Pediatria i Puericultura, Universitat d'Anitioquia. (Última consulta 15/03/15).
http://www.udea.edu.co/portal/page/portal/bibliotecaSedesDependencias/unidadesAcademicas/FacultadMedicina/BibliotecaDiseno/Archivos/PublicacionesMedios/BoletinPrincipioActivo/93_los_modelos_parentales.pdf

